

Nr 114.

Av herr von Seth m. fl., om ändring av direktiven för ännu ej avslutade strukturutredningar.

Efter det andra världskrigets slut lät Kungl. Maj:t med dåvarande handelsministern Myrdal som den drivande kraften tillsätta ett flertal s.k. varubranschutzredningar — eller strukturutredningar som den allmänna beteckningen senare kom att bli. Dessa kommittéer gick ut från någon viss vara, såsom olja, skor, möbler, glas, böcker etc., och sökte kartlägga strukturen hos den bakom varan liggande industrien och handeln i syfte att åstadkomma bättre näringsekonomisk planering och effektivare rationalisering inom de berörda branscherna. Såsom exempel på dylika utredningar kan nämnas 1945 års oljeutredning, 1945 års skoutredning, 1945 års försäkringsutredning, fiskkonservutredningen, 1946 års läkemedelsutredning och potatisutredningen.

Utredningarnas uppgifter inskränkte sig emellertid icke till att på grundval av en ingående objektiv vertikal undersökning av hela produktionsledet, d.v.s. en undersökning som omfattade både fabrikations-, distributions- och konsumtionsleden, framlägga förslag till förenklingar och rationaliseringar inom berörda branscher, alltså till åtgärder som syftade att komma både näringsliv och konsumenter till godo. Vid sidan härav ålåg det varje utredning att undersöka förutsättningarna för ett statsövertagande av de ifrågavarande företagen.

Flertalet kommittéer har numera avslutat sitt arbete, och man har anledning att närmare dröja vid de lärdomar de givit.

Även om det anses att vissa resultat nåtts inom rationaliseringsarbetet innebär detta icke, att ej samma eller bättre resultat skulle ha kunnat uppnås med undvikande av den omständliga och kostnadskrävande apparat de statliga utredningarna innebär. Sålunda bör framhållas, att det inom det enskilda näringslivets hägn verkar flera utredningsinstitut, som ägnar sig åt såväl horisontella som vertikala branschutzredningar. Här kan t. ex. nämnas Industriens utredningsinstitut, Grosshandels utredningsinstitut och Affärsekonomiska forskningsinstitutet. Dessas verksamhet har säkerligen i högre grad än det statliga utredningsarbetet lett till ökad rationaliseringsverksamhet inom industri och handel, vilket i sin tur inneburit större konkurrenskraft mot utländska producenter och billigare varor för konsumenterna på hemmamarknaden. Frågan huruvida

dessa privata utredningsinstitut är bättre rationaliseringsinstrument än de statliga utredningarna bör ses i belysning av att bakom de statliga utredningarna, som ovan anförts, ligger en politisk biavsikt, nämligen önskemålet om ett samhällsövertagande av företagen.

Sedda som socialiseringsutredningar har de nu avslutade kommittéerna, med något undantag, kommit till ett för tillskyndarna av socialiserings-tanken nedslående resultat. Utredningarna har icke ansett sig kunna tillstyrka ett förstatligande av de berörda branscherna. Denna slutsats synes ej vara dikterad av ideologiska skäl eller rättvisehänsyn, utan grundar sig på företagna undersökningar och avvägningar mellan å ena sidan den statliga företagsformen och å andra den företagsform som bygger på det enskilda initiativet. Härvid har det visat sig att under nuvarande förhållanden ett näringsliv grundat på enskild företagsamhet leder till högre och säkrare produktionsresultat än ett näringsliv som helt ligger i statens ägo.

Oaktat de avslutade utredningarna icke lett till något ökat förstatligande av näringslivet har dock existensen av dessa socialiseringsutredningar skapat oro och osäkerhet inom berörda företag. På samma gång som man eftersträvat en förenkling och rationalisering inom drift och distribution har man motverkat detta syfte genom att i bakgrunden hålla socialiseringsalternativet såsom ett hot som i längden även verkat hämmande på viljan att utvidga redan bestående företag och bilda nya företag. Atmosfären kring utredningarna har icke blivit den bästa. Den förtroendefulla samverkan med näringslivet, med dess tillgång av kvalificerade fackmän, som erfordras för lösande av de mycket invecklade problem som rör uppbyggnad och rationalisering av en företagsdrift, har icke alltid kunnat åstadkommas.

I detta sammanhang vill motionärerna dock uttala sin tillfredsställelse över att i direktiven till den utredning som i slutet av föregående år tillsattes för att utforma statliga stödåtgärder i syfte att stimulera avsättning, produktion och sysselsättning inom näringslivet nämnas icke något om att staten genom ökade kontrollåtgärder etc. önskar utöka sitt inflytande.

I nuvarande ekonomiska läge, som för Sveriges del kännetecknas av en tydlig konjunkturförsvagning på grund av bl.a. skärpt utländsk konkurrens som åtföljts av avsättningssvårigheter, produktionsinskränkningar och permitteringar av arbetskraft, särskilt hos de mindre verkstäderna, är det av vikt att allt som kan verka hämmande på företagens önskan och förmåga att vidtaga nödiga konsoliderings- och utvecklingsåtgärder undanröjes. Enligt vår mening är det därför lämpligt att avveckla de nu vilandeförklarade strukturutredningarna och begränsa direktiven för de

fortfarande verksamma strukturutredningarna så att socialiseringsmotivet bortfaller. Alla kommittéer vilkas arbete syftar att öka statens kontroll- och regleringsbefogenheter över det enskilda näringslivet — antingen detta skall ske genom att hela industrigrenar, branscher eller råvarutillgångar överföras i statens ägo eller genom andra mindre påtagliga ingrepp — innebär ett latent hot mot de omedelbart berörda företagen med menliga psykologiska verkningar på andra företag inom liknande näringsgrenar. Ett undanröjande av detta hot skulle ge ett klart uttryck för statsmakternas vilja att utan politiska biavsikter hjälpa och stödja det svenska näringslivet och därigenom skapa bättre förutsättningar för ett högre och jämnare produktionsresultat, vilket i sista hand skulle komma arbetstagare och andra konsumenter till godo.

På grund av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att direktiven för ännu ej avslutade strukturutredningar ändras så, att alternativt statsövertagande eller ökat samhällsinflytande över berörda branscher bortfaller.

Stockholm den 23 januari 1953.

T. G. v. Seth.

E. Birke.

Alarik Hagård.
